

**PROCESELE SOCIO-
DEMOGRAFICE
ÎN SOCIETATEA
CONTEMPORANĂ: DE LA
MEDITAȚII LA ACȚIUNI**

*Conferința științifică internațională
cu prilejul aniversării a 15-a de la adoptarea
Programului de Acțiune al Conferinței
Internaționale pentru Populație și Dezvoltare
(Cairo, 1994)*

.....
Dr. în sociologie Olga GAGAUZ

Evoluția demografică și efectele acesteia în diferite domenii ale vieții socio-economice reprezintă una din cele mai importante probleme ale secolului actual. Trendurile demografice care afectează țările europene au fost evidențiate în prognozele demografice și necesită o abordare complexă, din perspectiva dezvoltării durabile. Aceasta presupune adoptarea unor politici naționale care să diminueze consecințele negative ale schimbărilor demografice, ale îmbătrânirii populației și ale nivelului scăzut al natalității, ca și alte arii în care factorii demografici au implicații.

Populația și dezvoltarea au constituit subiect de discuții în cadrul Conferinței științifice internaționale *Procesele socio-demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni*, care s-a desfășurat la 15-16 octombrie 2009 în incinta Academiei de Științe a Moldovei, organizată de Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei cu suportul financiar al Fondului ONU pentru Populație în Moldova.

Forul științific a întrunit circa 120 de specialiști în domeniul populației, inclusiv savanți de vază din România, Franța și țările CSI: Rusia, Ucraina, Bielorusia, Tadjikistan, Uzbekistan, Kazahstan, reprezentanți ai instituțiilor statale (Ministerul Economiei, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare, Biroul Național de Statistică), academice, de învățământ superior, internaționale (OIM, PNUD, UNDP) și societății civile.

Problemele demografice, care au fost discutate în cadrul acestui for științific, au o importanță deosebită pentru cei care elaborează strategii și programe pe termen mediu și lung, pentru schimbul de experiență științifică, identificarea celor mai bune practici în ceea ce privește elaborarea și

implementarea politicilor demografice. Programul conferinței a cuprins o tematică largă a cercetărilor științifice în domeniul populației: particularități regionale ale dezvoltării demografice, analiza natalității și mortalității, sănătatea reproductivă, migrația și rolul ei în reproducerea populației, îmbătrânirea demografică, tendințele prospective ale dezvoltării demografice etc.

În cadrul primei secțiuni, *Aspecte regionale ale reproducerii populației*, au fost prezentate tendințele principale ale evoluției populației în țările CSI. S-a remarcat existența unor tendințe comune în dezvoltarea demografică a regiunii cu evidențierea particularităților specifice ce țin de dinamica principalelor procese demografice – natalitatea, mortalitatea și migrația.

Academicianul Gh. Paladi a prezentat o evaluare profundă a realizărilor din domeniul sănătății reproductive de la noi, raportată la obiectivele și recomandările Programului de Acțiune al Conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare (Cairo, 1994), Program semnat și aprobat de Republica Moldova alături de alte 178 de țări participante la acel for.

Acad. Gh. Paladi a evidențiat că situația socio-economică și politică din ultimii ani a avut repercusiuni profunde asupra evoluției demografice, prin schimbările semnificative ale caracteristicilor fenomenului demografic (natalitatea, fertilitatea, mortalitatea, îmbătrânirea populației, migrația etc.). Academicianul a atenționat că stoparea declinului demografic în Republica Moldova nu este problema unui anumit guvern sau partid, aceasta fiind problema întregii societăți. Dacă astăzi și mâine nu vom întreprinde nicio acțiune pentru stoparea sporului negativ al populației, s-ar putea ca pentru generațiile viitoare să fie prea târziu de a mai schimba ceva.

Valerii Elizarov, dr. în economie, Universitatea de Stat „M.V. Lomonosov”, Moscova a menționat că, odată cu adoptarea Concepției politicii demografice a Federației Ruse până în anul 2025 (octombrie 2007), au fost propuse și implementate acțiuni concrete orientate spre susținerea familiilor tinere și încurajarea natalității, oprindu-se detaliat asupra măsurilor de stimulare a nașterilor, în special a celor de rangul doi. A fost prezentată o analiză profundă în ceea ce privește eficacitatea politicilor demografice implementate.

Profesor Liudmila Sahotico, din Bielorusia a caracterizat particularitățile modelului de dezvoltare demografică a Bielorusiei, subliniind necesitatea elaborării unui mecanism de gestionare a proceselor demografice raportat la factorii determinanți ai acestora, atât structurali (structura populației pe vârste, sexe, starea civilă etc.), cât și socio-economici

(calitatea vieții populației, nivelul de studii și de cultură, ocupația femeilor etc.)

Andrei Timuș, membru corespondent al AȘM, în raportul *Factorii social-economici de ameliorare a proceselor demografice* a pus în dezbatere probleme ce țin de emigrația tineretului, transformările în interiorul institutului familiei, creșterea ratei natalității extraconjugale etc. Propunerile enunțate de domnia sa în scopul ameliorării situației demografice sunt: integrarea producerii agricole cu prelucrarea industrială și comercializarea producției finite, distribuirea echitabilă a veniturilor în complexul agroindustrial, dezvoltarea infrastructurii în mediul rural, crearea condițiilor favorabile pentru creșterea și educația copiilor, întărirea relațiilor familiale, reglarea natalității, integrarea socială a tinerilor, în special, a celor din mediul rural.

Olga Gagauz, doctor în sociologie, șef Sector Demografie al Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al ASM, în comunicarea *Dezvoltarea demografică a Republicii Moldova: situația actuală și tendințele viitoare* a prezentat rezultatele prognozei demografice pe termen lung (până în anul 2050). S-a constatat că în prima jumătate a sec. XXI numărul populației Republicii Moldova va fi în scădere continuă, iar procesul de îmbătrânire demografică va atinge proporții extrem de mari. Depopularea este un pericol real pentru Republica Moldova, iar structura populației va cunoaște modificări importante, în special reducerea populației tinere și creșterea impunătoare a celei vârstnice. În această ordine de idei s-a accentuat necesitatea elaborării unei strategii în domeniul populației drept parte componentă a strategiei de dezvoltare social-economică a țării. Ca aspecte-cheie a politicilor demografice au fost menționate: creșterea natalității, ameliorarea sănătății populației, reducerea mortalității, în special la populația în vârstă aptă de muncă, reglarea proceselor migraționale. Un obiectiv principal prezintă acomodarea societății la noua structură pe vârste a populației. În concluzie, s-a remarcat importanța intensificării cercetărilor științifice și a prognozelor demografice pentru elaborarea și monitorizarea strategiilor în domeniul populației.

O evaluare complexă a specificului politicilor demografice în Republica Moldova și prioritatea acestora raportate la fenomenele demografice actuale a fost prezentată de către dr. **Boris Gâlcă**, **coordonator Programe UNFPA** (Fondul ONU pentru Populație) în Republica Moldova. S-a menționat că până în prezent în Moldova nu au fost abordate în mod adecvat unele interacțiuni socio-demografice care în actualul context economic,

social și politic se vor solda, în viitorul apropiat, cu o ulterioară îmbătrânire demografică masivă.

Totodată, Republica Moldova nu are, încă, un pachet de politici demografice, inclusiv cele orientate direct spre familie și încurajarea natalității. S-a remarcat că în pofida problemelor demografice majore, în țara noastră unicul instrument de analiză și coordonare a politicilor demografice este Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare (CNPD) și Secretariatul acesteia din cadrul Ministerului Economie. În final, dnul Gâlcă a atenționat asupra necesității orientării strategice a politicilor demografice pentru încurajarea ascendentă a majorării ratei natalității; majorarea speranței medii de viață; descreșterea semnificativă a ratei emigrației populației; adaptarea la noua structură demografică și depășirea efectelor îmbătrânirii populației; limitarea disproporției în distribuția teritorială a populației și a depopulării unor regiuni și a zonelor rurale; sincronizarea cadrului legislativ ce vizează dezvoltarea demografică a țării.

În contextul abordării problemelor privind aspectele regionale ale reproducerii populației, **dr. Liudmila Maksakova** de la Institutul de Economie al Academiei de Științe din Uzbekistan a menționat că în dezvoltarea demografică din ultimele decenii, Uzbekistanul a cunoscut câteva ascensiuni și descreșteri determinate în mare parte de nivelul natalității și fluxul migrațional. Printre aspectele pozitive au fost menționate: scăderea mortalității materne și a nou-născuților; reducerea presiunii demografice asupra populației economic active, pe fondul creșterii efectivului populației în vârstă aptă de muncă. În pofida acestor realizări demografice, țara se confruntă cu o serie de probleme în domeniul sănătății populației și a migrației de muncă.

În cadrul secțiunii *Natalitatea, sănătatea reproductivă și familia*, **profesorul de demografie la Universitatea București Vasile Ghețau**, director al Centrului de Cercetări Demografice „Vladimir Trebici” al Academiei Române a prezentat comunicarea intitulată *România: 1990-2009 – 20 de ani de natalitate scăzută. Efecte și implicații pe termen lung* (sau *Un preț care va trebui plătit: cine îl va plăti?*). S-a accentuat că dimensiunea populației vârstnice în deceniile viitoare va cunoaște o ascensiune continuă, în special după anul 2031, odată cu obținerea vârstei reproductive a generațiilor mici născute după 1989. Profesorul a estimat că raportul de dependență, în România, în anul 2031 va fi de 51 vârstnici la 100 de adulți. Un astfel de raport de dependență va impune o restructurare a întregului sistem de pensii și va crea o presiune economică dramatică asupra populației economic

active, cea care alimentează bugetul de asigurări sociale. În final, savantul a constatat: generațiile din 1990-2009, alături de cele care se vor naște în anii 2010-2035, vor plăti costurile economice ale întreținerii populației vârstnice, cu toate că clasa politică ar trebui să fie responsabilă de gestionarea celei mai importante bogății pe care o poate avea o țară – populația.

Constantin Matei, doctor habilitat în economie, profesor universitar la Academia de Studii Economice din Moldova, a atenționat asupra ritmurilor foarte înalte de reducere a natalității în Republica Moldova comparativ cu alte state din Europa. În acest context, s-a făcut referință la situația din Franța, evidențiindu-se că ritmurile de reducere a natalității în țara noastră pe parcursul a 68 de ani au fost de 6 ori mai mari decât în Franța. S-a subliniat că nivelul scăzut al natalității este generatorul principal al transformărilor structurii pe vârste a populației.

Dr. în sociologie Mariana Buciuceanu-Vrabie a prezentat rezultatele cercetării *Comportamentul reproductiv al femeilor din mun. Chișinău: caracteristici și factori determinanți*, realizat în cadrul sectorului demografie al Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM.

O abordare amplă a tendințelor demografice din Ucraina, în special, a mortalității populației a fost efectuată de către **academicianul Ella Libanova**, director al Institutului de Demografie și Cercetări Sociale al Academiei Naționale de Științe din Ucraina, în cadrul secțiunii *Sănătatea, morbiditatea și mortalitatea populației*. Fundamentată pe o analiză comparativă de-a lungul ultimilor 50 de ani, a fost prezentată analiza comparativă a mortalității populației din Ucraina în raport cu alte țări europene și menționate direcțiile prioritare de revigorare a sănătății populației.

Rezultatele unui studiu complex, efectuat sub conducerea **savanților** demografi francezi **France Mesle** și **Jacues Vallin** de la Institutul Național de Cercetări Demografice din Paris (INED), au fost prezentate de către **Olga Penina**, cercetător științific al Sectorului Demografie al Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. În atenția cercetătorilor a stat analiza tendințelor de lungă durată ale mortalității populației Republicii Moldova după cauzele de deces, utilizând experiența savanților francezi și aplicând o metodă proprie de reconstituire a seriilor continue în timp ale mortalității clasificate după cauze de deces. Necesitatea acestei aplicații metodologice este argumentată

prin discontinuitatea seriilor statistice ca rezultat al revizuirilor periodice ale nomenclatorului cauzelor de deces. Au fost de asemenea propuse niște metode de corecție a mortalității infantile și a mortalității la vârsta înaintată pentru anii 1960-1970, iar pentru întreaga perioadă a studiului (anii 1959-2008) s-a înaintat o metodă de corecție a mortalității infantile în conformitate cu noțiunea de „viviparitate” recomandată de OMS.

Dezbateri profunde a provocat problema migrației populației. În rapoartele prezentate de **Simion Terzioglo**, reprezentant al OIM în Republica Moldova, **Olga Poalelungi**, expert național, și **Parviz Hakimov**, UNFPA Tadjikistan fusesse elucidate efectele migrației asupra dezvoltării economice și demografice a țărilor care se confruntă cu migrația în masă a populației. S-a atenționat asupra necesității elaborării unor politici coerente ce țin de reglarea fluxurilor migraționale.

O atenție deosebită a fost acordată problemei îmbătrânirii demografice a populației în cadrul secțiunii *Îmbătrânirea demografică: consecințele economice și sociale*. Profesor **Gaiane Safarova** (Sanct Petersburg) a venit cu o abordare nouă a procesului de îmbătrânire a populației – evaluarea „vârstei prospective a populației”, subliniind că pentru planificarea și reformarea sistemelor de pensionare și de protecție socială este importantă indicele obișnuit al vârstei mediane (retrospective) se completează cu indicele vârstei mediane potențiale. Necesitatea acestei inovații este determinată de faptul că problemele ce țin de sănătate, pensionare, moștenire, consum, acumulări ale capitalului uman și patrimonial depind nu numai de vârsta individului, dar și de timpul care i-a rămas să mai trăiască.

Dr. în economie, conf. universitar Valeriu Sainsus de la Academia de Studii Economice a Moldovei a evaluat impactul îmbătrânirii populației asupra sistemului de pensionare al Republicii Moldova, subliniind faptul că în condițiile când speranța de viață la naștere rămâne la un nivel inferior, mărirea vârstei de pensionare nu este justificată. Este strict necesar de a stabili standarde adecvate de pensionare în raport cu starea de sănătate, luând în considerare existența unor diferențe pe sexe în durata vieții populației.

În urma dezbaterilor din cadrul conferinței a fost aprobată o rezoluție care cuprinde unele propuneri ce țin de ameliorarea situației demografice în Republica Moldova.

FORUMUL ȘTIINȚIFIC MONDIAL DE LA BUDAPESTA

În perioada 5–7 noiembrie curent, la Budapesta, Ungaria, s-a întrunit Forumul Științific Mondial, ce se convoacă o dată la doi ani sub patronajul președintelui Ungariei, Directorului General al UNESCO, președintelui Comisiei Europene și președintelui Consiliului Științific Internațional. La eveniment au participat peste 1000 de savanți și politicieni din întreaga lume, care au oferit în cadrul dezbaterilor o viziune strategică a viitorului științei în societatea globală a secolului al XXI-lea. Republica Moldova a fost reprezentată la Forumul Științific Mondial de acad. Gheorghe Duca, președintele A.Ș.M., invitat de către Academia de Științe a Ungariei și Federația Academiilor Europene (ALLEA). În comunicarea sa el a abordat rolul științei și inovării în relansarea economică și-n diminuarea crizei financiar-economice mondiale. În cadrul uneia din secții, acad. Duca a fost solicitat să prezinte modelul de integrare a științei și educației în baza Clusterului educațional al Academiei de Științe a Moldovei. Acad. Gheorghe Duca a avut întrevederi de lucru cu acad. Jozsef Palinkas, președintele Academiei de Științe a Ungariei, dr. Gyula Csopaki, președintele Oficiului Ungar pentru Cercetare și Tehnologii, Peter Csermely, președintele Comitetului Național Ungar pentru susținerea copiilor și tinerilor dotați. Totodată, în contextul asocierii țării noastre la Programul Cadru 7 pentru știință și dezvoltare tehnologică, președintele A.Ș.M. a purtat discuții cu reprezentanții Directoratului Comisiei Europene pentru Cercetare.

Elena Bontea. *Natură statică pe covor vechi*, ulei pe carton, 1964